

[Дагеротипія \(1839–1860\)](#)

[Калотипія \(1840–1860\)](#)

[Ціанотипія \(1842 – бл. 1950\)](#)

[Мокрий колодієвий процес \(бл. 1850–1880\)](#)

[Альбумінові відбитки \(1850–1900\)](#)

[Амбротипія \(1852–1870\)](#)

[Феротипія \(1853–1930\)](#)

[Панотипія \(1853–1880\)](#)

[Желатиново-срібні відбитки \(1880 – до сьогодні\)](#)

[Ізогелія \(30-і роки XX сторіччя\)](#)

[Геліографіка \(1928–1939\)](#)

[Миттєва фотографія \(1948 – до сьогодні\)](#)

[Шляхетні техніки](#)

Дагеротипія (1839–1860)

6 січня 1839 року в «Газет де Франс» уперше описано дагеротипію – спільний винахід Жозефа Нісефора Ньєпса та Луї Жака Манде Дагера. 19 серпня того ж року Франсуа Араго, секретар Французької академії наук, оголосив про цей винахід, який був придбаний французькою державою і переданий у безкоштовне користування всьому світу за винятком Англії. Дагеротипія – це процес, який полягає в покритті мідної пластини полірованим шаром срібла. Це одна з перших фототехнік, дуже специфічна, що дає одне неповторне зображення, яке є водночас позитивом і негативом. Позитивне зображення видно лише під певним кутом. Сріблистий полиск дагеротипії може сьогодні дивувати – настільки далекий він від сучасних уявлень про фотографію.

← [Повернутися до змісту](#)

Калотипія (1840–1860)

Цей винахід був оголошений у вересні 1839 року Вільямом Генрі Фоксом Телботом, який виготовляв світлини за допомогою цієї техніки вже раніше, від 1835 року. Ця техніка вважається британською відповіддю в неоголошеній англійсько-французькій війні за першість у царині фотографії.

Це перша негативна техніка, яка дозволяє отримати багато зображень з одного паперового або скляного негатива. Відбитки друкувалися на звичайних аркушах паперу, що занурювалися в розчин солі, згодом просочувалися світлочутливим розчином нітрату срібла. Відносно нечисленні збережені фотографії, зроблені за допомогою цієї техніки, мають відтінки від світло-сірого по тепло-коричневий, залежно від багатьох чинників, починаючи від використаних хімікатів і закінчуючи станом збереження.

Завдяки цьому винаходові Телбот вже 1844 року видав перший том «Олівця природи» – другу в історії книжку, ілюстровану фотографіями.

← [Повернутися до змісту](#)

Ціанотипія (1842 – бл. 1950)

Винахідником ціанотипії є Джон Фредерік Вільям Гершель. Спершу це були негативи, а в пізніші роки, після вдосконалення техніки, стало можливим отримання позитивних відбитків кольору берлінської лазурі. Ціанотипи здобули популярність з різних причин, але найважливішим був низький кошт та нескладний спосіб отримання зображень. Папір, найчастіше акварельний, покривали розчином амонійно-залізного цитрату з фероціанідом калію. На підготовлений таким чином папір клали предмети (водорості, папороті), а згодом – негативи, потім виставляли їх на сонячне світло, а в кінці промивали. Це винятково красивий і небанальний різновид давньої фотографії з дивовижним насиченим кольором. Навіть сьогодні вона ще досить поширена: легка, дешева, чудово демонструє суть історичної техніки, а також тішить око.

← [Повернутися до змісту](#)

Мокрий колодієвий процес (бл. 1850–1880)

Ця техніка має багато батьків: її одночасними, хоч незалежними один від одного винахідниками вважають Фредеріка Скотта Арчера, Гюстава Ле Гре та Роберта Джефферсона Бінема. «Мокрий колодій» називається так тому, що скляну пластинку потрібно було покрити колодієм безпосередньо перед експонуванням і негайно проявити, поки розчин не застиг. Це вимагало щоразу конструювати хоча б тимчасове ательє, в тому числі на пленері.

За допомогою цієї техніки можна було отримати паперові відбитки, в тому числі альбумінові або на соляному папері, в широкій гамі сірих відтінків та сепії. Дещо розмите зображення з м'якими контурами має свій неповторний шарм, завдяки чому до цієї техніки звертаються сучасні митці, наприклад Саллі Манн.

← [Повернутися до змісту](#)

Альбумінові відбитки (1850–1900)

У цьому процесі позитивне зображення утворюється на папері, який попередньо набуває світлочутливості після оброблення розчином нітрату срібла. Техніку винайшов Луї-Дезіре Бланкар-Еврар, який уперше представив її у Французькій академії наук у 1850 році. У 1850–1885 роках це був найпоширеніший метод виготовлення фотографічних відбитків. Завдяки високій деталізації, довговічності знімків та блискучій поверхні відбитків, яку забезпечував альбумін (білок курячого яйця), ці фотографії набули великої популярності й витіснили своїх попередниць, зокрема дагеротипи. Завдяки поширенню й популяризації *carte de visite* – фотознімків формату візитної картки (9 × 6 см) – фотографія стала доступною для широкого загалу. Невеликі світлини були відносно недорогими, що забезпечило доступ до технології ширшим верствам суспільства.

← [Повернутися до змісту](#)

Амбротипія (1852–1870)

У 1852 році Луї-Дезіре Бланкар-Еврар виявив, що деякі з його колодієвих негативів на склі стають позитивами, якщо їх показати на чорному тлі. Щоб вирішити проблему крихкості скла, випробовувалися також інші основи, такі як метал (феротипія) або церата (панотипія).

У випадку амбротипії в якості темного тла використовувався папір, оксамит або чорний лак. Ця техніка, набагато виразніша від своєї металевої посестри, використовувалася відносно недовго, хоча давала яскравіші, часто контрастні зображення.

Амбротипи сьогодні часто плутають із дагеротипами через ідентичний вид оправы – скло і основа мають бути вміщені в рамку, яка тримає їх разом. У випадку дагеротипу засклена рамка була необхідна для захисту надзвичайно делікатного шару полірованого срібла.

← [Повернутися до змісту](#)

Феротипія (1853–1930)

Це винахід Адольфа-Александра Мартена. Позитивне зображення на металевій лакованій бляшаній пластині отримується шляхом перенесення негативного шару на темне тло. У шарі негатива світліші елементи є прозорими, тож крізь них видно темне тло, а темніші ділянки, навпаки, непрозорі. Коли негатив накладають на пластину, крізь світліші ділянки проглядає колір основи, що дає позитивне зображення. Феротипія дуже нагадує амбротипію, відрізняюється вони лише носієм – у амбротипії цю роль відіграє скло. Знімки, виконані за допомогою цієї техніки, нечасто мають високу художню цінність – феротипи мають невисоку контрастність, інколи важко роздивитися, що на них зображено. Через, як колись вважалося, довговічність основи і низькі кошти виготовлення цю техніку найчастіше використовували для виготовлення портретів невеликого формату. Деякі представлені фотографії криво обрізані, оскільки були вставлені в картонне паспарту.

← [Повернутися до змісту](#)

Панотипія (1853–1880)

Винахід було оголошено в Парижі фірмою «Вюльфф і компанія». Негатив виконували у техніці мокрого колодію на чорному вощеному підкладі. Панотипи виготовляли, переносячи негативний шар колодію на темно пофарбоване полотно або церату. Цю техніку розробили для уникнення проблем, пов'язаних з амбротипією, тобто насамперед – як і у випадку феротипії – крихкістю скляної основи. Панотипія мала стати великим стрибком у розвитку фотографії, забезпечуючи тривке зображення на надійній, незнищенній основі. Проте з часом з'ясувалося, що ця техніка є малостійкою, особливо до згинань, і тому нині зустрічається рідко. Панотипи, що збереглися до наших часів, – це здебільшого невеликі фотографії у неповному стані, з частково втраченим, затертим зображенням.

← [Повернутися до змісту](#)

Желатиново-срібні відбитки

(1880 – до сьогодні)

До розвитку цієї техніки доклалися численні винахідники. Желатин для створення відбитків використовували ще з 60-х років XIX століття, але саме вдосконалення емульсії та її зміцнення, що вплинуло на тривкість фотографій, сприяло її поширенню.

Зображення в цій техніці виникає внаслідок короткочасного експонування фотографічного паперу, тобто фабрично виготовленого паперу, вкритого тонкими шарами: баритовим і желатиновим. Приховане зображення стає видимим завдяки зануренню у проявник і подальшому промиванню, яке зупиняє процес проявлення. Отриману таким чином світлинку можна тонувати, що дозволяє досягати теплого чи холодного колориту, проте найчастіше це були різні відтінки коричневого. Желатиново-срібні відбитки сьогодні стали синонімом монохромної фотографії й користуються великою популярністю серед шанувальників аналогової фотографії.

← [Повернутися до змісту](#)

Ізогелія (30-і роки XX сторіччя)

Це польський акцент в історії фотографії — винайдена 1931 року львівським хіміком і фотографом Вітольдом Ромером позитивна техніка, у якій зображення обробляли з метою досягнення кількох довільно обраних відтінків різної насиченості. Ця техніка розділення тонів призводила водночас до збагачення зображення і до втрати його деталей. Названі Ромером ізогелями кольорові поля подібної насиченості були чітко відокремлені одне від одного, що створювало ефект, схожий на фотографічну версію шовкографії — графічний образ світлин. Ізогелія виникла в період, що був особливо плідним для мистецьких пошуків у фотографії.

← [Повернутися до змісту](#)

Геліографіка (1928–1939)

Її винахідником був представник конструктивізму Кароль Гіллер. Це авторська техніка, що поєднувала графіку й живопис із фотографією, яку митець розвивав до кінця життя. Принципи цієї техніки Гіллер описав у 1934 році на сторінках часопису «Форма» в статті «Геліографіка як новий різновид графічної техніки». Геліографічні композиції — це фотографічні відбитки, виконані з матриці на целулоїдній пластині, однак це не була фотографія у звичному сенсі, а мальовнича композиція, створена білою темперою. Гіллер створив сорок дев'ять таких робіт. Попри цілковито відмінний репертуар образів, у технічному сенсі геліографіка надзвичайно близька до техніки cliché-verre («скляне кліше»), яку застосовували представники барбізонської школи, а у XX столітті, зокрема, Макс Ернст і Пауль Клее. У Польщі цю техніку використовував Бруно Шульц, який за її допомогою створив ілюстрації до своєї «Ідолопоклонної книги».

← [Повернутися до змісту](#)

Миттєва фотографія (1948 – до сьогодні)

Найчастіше вона називається полароїдом – від назви фірми, яка першою вивела її на ринок і водночас була її першим виробником. Історія цієї технології – це також заплутаний ланцюг патентних суперечок між наступними виробниками: «Полароїд», «Кодак» та «Фуджі». Продукти цих компаній дуже нагадують один одного, а подекуди навіть ідентичні: однак після програної серії судових процесів «Кодак» був змушений відмовитися від виготовлення матеріалів для миттєвої фотографії.

Чорно-білий полароїд складається зі спаяних між собою шарів: верхній прозорий і служить захистом, середній – це світлочутлива емульсія, а нижній містить проявник. Миттєві фотоапарати оснащені пластиковими валиками, які після експонування знімка розподіляють проявник між шарами. Готова фотографія стає видимою і закріплюється приблизно через 60 секунд. Хоча ці знімки найчастіше мають малий формат і низьку роздільну здатність, їхньою безсумнівною перевагою є особлива атмосфера: вони не надто чіткі, часто недоекспоновані або, навпаки, переекспоновані. Варто згадати, що вони мають спільну рису з дагеротипами: кожен полароїд – це унікальний знімок, створений в єдиному екземплярі.

← [Повернутися до змісту](#)

Шляхетні техніки

Цією назвою позначають не одну, а цілу низку технік, тобто бромойль та його похідну – бромойль-трансфер, а також гумібіхроматний друк. Хоча самі назви можуть щось говорити знавцям фотографії, труднощі викликають технічні деталі.

Бромойль використовує дублення, тобто втрату розчинності та набухання світлочутливого желатину на папері. Отримане таким чином зображення слугує як офсетна пластина: на нього наносять друкарську фарбу й притискають до паперу. Відбитки, виконані в бромойлі, мають властивості, подібні до фотографій, відтворених поліграфічними методами: вони дещо розмиті, мальовничі, неочевидні.

Бромойль-трансфер виникає тоді, коли бромойлеве зображення «друкують» кілька разів; однак результатом є швидка деградація вихідного матеріалу.

Гумібіхроматний друк (у цьому випадку його монохромний різновид) утворюється шляхом змішування гуміарабіку з біхроматом амонію або калію та використання властивостей паперу, покритого таким дубильним розчином. Промивання водою достатньо, щоб незадублена частина зображення була видалена. У такий спосіб отримують негатив. Решта твердне й готова до нанесення фарби.

← [Повернутися до змісту](#)